

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA AL CARRER DE LA CENDRA 2- 8b,
SANT ANTONI ABAT 26-32
(CIUTAT VELLA, BARCELONA)

Codi MHCB: 151/05

**Data intervenció: del 22 d'agost al 17 de setembre de
2005.**

Vanesa Triay Olives

Mataró, Novembre 2005

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA

2. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

4. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

5. METODOLOGIA

6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

7. CONCLUSIONS

8. BIBLIOGRAFIA

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10.1. Documentació fotogràfica

10.2. Documentació planimètrica

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	C/Cendra 2-8B, Sant Antoni Abat 26-32
UBICACIÓ	Districte Ciutat Vella, Barri del Raval Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430250.44 Y: 4581389.19 Z: 10.467 m. S.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 22 agost 17 setembre 2005
PROMOTOR	FECSA/ENDESA.
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Vanesa Triay Olives

2. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

3. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIIONS ANTERIORS

Notícies històriques

La intervenció arqueològica en qüestió es desenvolupa en els números 2-8b del C/ de la Cendra i 26-32 del C/ St. Antoni Abat situats al barri del Raval de Barcelona. Aquest està situat a l'oest de la Rambla i limitat pel Paral·lel, les rondes de Sant Pau i Sant Antoni.

Les primeres notícies que ens parlen d'algun tipus d'establiment humà en aquesta zona ens porten al Neolític Antic, tal com ho semblen demostrar les restes arqueològiques trobades a la caserna de Sant Pau del Camp. Aquests barris, que resten a ponent de la Rambla, foren, durant molts segles, un conjunt d'horts, camins i rieres, que lentament es van anar convertint en carrers.

El progressiu creixement urbanístic de la ciutat emmurallada obligà ja en època medieval – segle XIII – a construir un altre circuit de muralles que tenia com a límit la Rambla. Aquesta nova línia no inclogué dins els seus murs la futura zona del Raval, però sí que determinà el seu ús i caràcter. En aquest moment s'intenta utilitzar el Raval com a espai per instal·lar tots aquells oficis o activitats que dins la ciutat emmurallada podien ser molestos o contraindicats (sanitat, feines sorolloses, etc.). Per altra banda, comencen a instal·lar-s'hi un nombre important d'ordes religioses. De la rellevància que prengué la zona en època medieval n'és testimoni el fet que només un segle més tard – segle XIV – Barcelona eixampla el seu recinte emmurallat per incloure-hi el Raval.

Entre els segles XV i XVII el barri continua tenint les mateixes funcions que en època medieval, mantenint un baix poblament i nombroses zones desocupades, i amb preferència en aquest sector de la ciutat s'establiren alguns oficis com són terrissaires i carnissers, s'incrementà els edificis destinats als serveis ciutadans i sobretot a les institucions religioses. Bona mostra d'això són les construccions dedicades a la beneficència: la Casa de la Convalescència, la Casa dels Infants Orfes, la Casa de la Caritat, el Convent del Bonsuccés, etc.

Haurem d'esperar, però, als segles XVIII i XIX per notar canvis importants en el paisatge urbà del barri. S'obren nous carrers i famílies

burgeses s'instal·len en aquesta zona portant amb elles les seves indústries, ocupant, les fàbriques, els espais oberts de que disposava el barri. Això provocà l'aparició i el desenvolupament de l'habitatge obrer, el qual té com a conseqüència una notable transformació del teixit urbà.

Deixant de banda els grans conjunts religiosos i de beneficència, resten molts pocs exemples d'edificis anteriors a aquesta època.

L'abandonament de les residències senyorials, el trasllat de les indústries a altres llocs de la ciutat o fora d'aquesta, i les diferents onades d'immigració en el decurs del segle XX anaren abocant el Raval cap a la marginalitat que avui dia encara pateix, essent el carrer de l'Hospital, segurament, el més carismàtic del barri del Raval.

Quan als carrers que s'han vist afectats per la present intervenció arqueològica hem de dir que El C/ de sant Antoni Abat ja existeix al segle XV i dóna nom al carrer un hospital que s'instituí l'any 1430 sota l'advocació del sant i fou regit pels canonges regulars antonians. A inicis del segle XIX l'edifici fou cedit als P P Escalopins. Pel que fa al C/ de la Cendra sembla ser que el nom esdevé d la corrupció popular del cognom Sendre o Sendra, propietari de les casetes que ocupaven un costat del carrer, en front de la tanca de l'hort de les Jerònimes.

Intervencions anteriors

Hem de dir que les intervencions arqueològiques que s'ha dut a terme en aquest sector del barri del Raval han estat nombroses. Així cal destacar la intervenció a l'Escola Milà i Fontanals al número 78 del carrer del Carme. En aquest cas es va posar al descobert part de la façana oest d'un Convent de Monges Mínimes, documentat a partir del segle XVII. Es van excavar un conjunt d'estances del convent que durant el segle XIX estaven destinades a usos agrícoles i ramaders. Així mateix, es van documentar una sèrie de retalls reblerts de ceràmica de mitjans del segle XVII. (CASAS, 2002).

També s'ha d'esmentar la intervenció portada a terme l'any 1992 al Convent dels Àngels situat al carrer dels Àngels i molt pròxim al carrer on s'ha portat a terme la nostre intervenció. L'objectiu era restaurar les voltes de la capella del Peu de la Creu i rebaixar el terra uns 30 cm per fer la instal·lació

elèctrica. Es van documentar estructures amb cronologies diverses: les estructures del s. XX corresponen a l'actual capella, després hi hauria una petita estructura del s. XVII i ja del S. XVI es documenten una claveguera, forats de pals d'abastides i algunes foses que formarien part de la remodelació que va patir la capella entre 1668-1669 abans que fos acabada. (ARTIGUES, 1992).

Una tercera intervenció que no podem deixar d'esmentar és la portada a terme a Antic Hospital de la Santa Creu. Es va excavar totalment la Sala de la Reserva de la Biblioteca de Catalunya i posteriorment es van fer rases i sondejos a la Sala de les Ciències i al Pati del carrer de les Egipcíaques. Aquestes intervencions van permetre documentar les restes de diverses dependències de l'Antic Hospital de la Santa Creu, així com una mostra significativa de les restes materials. L'estat d'arrasament en el que es trobaven les diferents restes constructives, la poca quantitat de material recuperat, la no aparició de restes anteriors a la construcció de l'Hospital de la Santa Creu, juntament amb les remocions de terra que s'havien realitzat al pati per fer les obres d'infraestructura de la Biblioteca de Catalunya, desaconsellaven fer una excavació en extensió (GRANADOS, 1992).

Cal ressaltar una la intervenció portada a terme a la Ronda de Sant Pau. En aquest cas es localitzà uns 16 metres de la muralla del segle XIV i una torre adossada al seu talús. La seva excavació en extensió permeté documentar l'estructura intacta fins al nivell del sòl de circulació de mitjan segle XIX (SALES, 2002).

Recentment, s'ha dut a terme una intervenció en diversos carrers molt pròxims a la intervenció arqueològica que aquí presentem. Afecta als carrers Lleó, Lluna i Tigre, amb la aparició i documentació d'un mur de cronologia moderna (CALPENA i RAMOS, 2002).

4. MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ

Les motivacions per les quals s'ha fet necessari un seguiment arqueològic en aquesta zona del barri del Raval es deu a què aquesta es troba en un espai de gran interès arqueològic i d'alt valor històric. Per tant, hi hauria possibilitats de trobar restes arqueològiques vinculades a la història de la Ciutat Comtal ja que:

1. Es troba dins una de les zones d'expansió de la ciutat en època baixmedieval.
2. Prop del lloc hi havia i jun dels camins de sortida de la ciutat a través del portal de Sant Antoni.

Els objectius seran recuperar les possibles restes arqueològiques que puguin aparèixer durant la realització de la rasa de FECSA d'uns 52 metres de llarg, realitzada per tal de portar al número 8b del carrer de la Cendra una nova línia de baixa tensió soterrada des del número 32 del carrer Sant Antoni Abat on hi ha la caixa de connexions.

5. METODOLOGIA

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1979) i per A. Carandini (1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'"Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i la documentació fotogràfica dels treballs realitzats.

A més de la base metodològica de tipus teòrica usada en tot moment per l'arqueòloga també s'ha d'esmentar que aquesta sempre s'ha trobat al costat dels treballadors de la constructora CAYMA per tal d'anar seguint l'obertura de la rasa de forma visual directe per tal de poder identificar les possibles restes arqueològiques que podien anar sortint.

Per poder obrir la rasa, els operaris han utilitzat en primer una màquina *bobcat* per trencar les lloses i la seva preparació de formigó. Després un cop tretes les restes les lloses i de manera manual han acabat de rebaixar la rasa mitjançant un pic i una pala. En el cas de la documentació d'alguna resta arqueològica aquesta haurà de ser netejada i ben delimitada per facilitar el posterior dibuix i fotografia.

Cal esmentar també el tractament que es dona al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment –amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Les tasques de control arqueològic preventiu als carrers de la Cendra 2-8b i Sant Antoni Abat 32-26 s'han portat a terme entre els dies 30 i 31 d'agost de 2005.

L'obra en qüestió (núm. obra: EOFECZ149749) ha consistit en l'obertura d'una rasa, a la que anomenarem **rasa 100**, des de la finca número 32 del carrer St. Antoni Abat on hi ha situada la unitat transformadora on s'ha de realitzar la connexió, fins a la finca 8B del carrer de la Cendra, on s'ha sol·licitat la nova línia de baixa tensió.

Abans d'obrir la rasa s'han realitzat diversos sondejos de 40x100 cm i una profunditat de 60 cm en els carrers afectats per l'obra. Aquests han de permetre als operaris determinar per on han de fer passar la rasa.

La rasa 100 té una longitud de 52 metres, una amplada d'entre 40/60 cm segons el tram i una profunditat d'entre 50 i 60 cm. L'orientació al carrer Antoni Abat és St. SW-NE i després tomba al carrer de la Cendra prenent una orientació NW-SE seguint el sentit de la línia de façanes dels carrers.

Quan a l'estratigrafia hem de dir que en primer nivell format per lloses que formen part del paviment del carrer de la Cendra i de la vorera del carrer St. Antoni Abat, aquestes amiden 40x40x7 cm (UE101), a sota hi documentem un paquet de formigó d'entre 25/30 cm amb *mallazo* (UE102), finalment s'ha rebaixat un nivell de sauló d'uns 30 cm (UE103) on hi ha diversos serveis de llum i gas.

En el decurs de l'obra no s'han documentat restes arqueològiques de cap tipus; ni estructures ni material.

7. CONCLUSIONS

Les tasques de control preventiu realitzades als carrers de Sant Antoni Abat 26-32 i de la Cendra 2-8b, degudes a la canalització de la xarxa elèctrica de baixa tensió, no ens han aportat informació arqueològica de cap tipus al no haver-se documentat estructures ni material arqueològic. Això es pot deure a què la rasa en qüestió no té molta potència (màxim 60 cm) i que s'han anat resseguint antigues rases com així ho corrobora el fet de trobar-nos amb tant sauló i serveis de llum, gas i aigua.

De tota manera, però, hem de tenir en compte que ens trobem en una zona de gran interès històric, els nombrosos vestigis documentats – des de la prehistòria fins a l'actualitat – fan del raval un espai excepcional per a la comprensió de l'evolució de la ciutat de Barcelona al llarg del temps. Per tant, el no haver documentat cap resta arqueològica en aquest cas no implica que sí es puguin obtenir dades en intervencions venidores.

8. BIBLIOGRAFIA

AAVV.; *Els Barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999.

AAVV; “Intervencions a Barcino (1982-1989)” a Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona. 1993.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Urbanisme de Barcelona*.
<http://www.bcn.es/urbanisme/>

AMADES, Joan; *Històries i llegendes de Barcelona*, Vol II, Ed. 62, Barcelona, 1989.

ARTIGUES, P. LL.; *Memòria de la intervenció arqueològica portada a terme a la capella del Peu de la Creu, convent dels Àngels*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992.

CALPENA MARCOS, DARIA Y RAMOS RUIZ, JORDI; Memòria del seguiment arqueològic dels carrers Lleó, Lluna i Tigre (Ciutat Vella, Barcelona) per la instal·lació del sistema de recollida pneumàtica de residus. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya de Barcelona, 2002. Memòria inèdita.

CASAS, J.; “Intervenció arqueològica a l'Escola Milà i Fontanals (carrer del Carme 78, de Barcelona)” a II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya, Sant Cugat del Vallès, abril, 2002.

CIRICI, Alexandre; *Barcelona pam a Pam*, Ed. Teide, Barcelona 1985.

CLARAMUNT, S.; “La formació del Raval de la Rambla”. A: *El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I Congrés d’història del Pla de Barcelona, celebrat a l’Institut Municipal d’Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982*. La Magrana. Barcelona. 1994

FABRE, J.; i HUERTAS CLAVERIA, J. M. ; *Tots els barris de Barcelona. Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Edicions 62. Barcelona, 1977.

GUÀRDIA, M, i GARCIA ESPUCHE, A.; “Consolidació d’una estructura urbana; 1300-1516”. A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigida per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.

HARRIS, E.C; *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona, 1979.

PORTAVELLA, J; *Diccionari Nomenclator de les vies públiques de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1996.

SALES CARBONELL, J.; “Primers resultats de l’excavació d’un tram de muralla baix medieval de Barcelona localitzat a la Ronda de Sant Pau”, a II Congrés d’Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya. Sant Cugat del Vallès, 2002.

VARIS; *Passat i present de Barcelona*, Vol I-II, Edicions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1983.

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 101
Sector: RASA 100 C/Cendra 2-8b,St. Antoni Abat 26-32.		Fase:	Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la vorera del carrer St. Antoni Abat i carrer de la Cendra fet de lloses d'unes dimensions de 40x40x7 cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102
Sector: RASA 100 C/Cendra 2-8b,St. Antoni Abat 26-32.		Fase:	Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.			
DESCRIPCIÓ :	Paquet de formigó d'entre 25/30 cm amb <i>mallazo</i> , preparació del paviment UE101.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 103
Sector: RASA 100 C/Cendra 2-8b,St. Antoni Abat 26-32.		Fase:	Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell format per sauló. Té una potència d'uns 30 cm on hi ha diversos serveis de llum i gas.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102 i 104
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

10.1- Documentació fotogràfica

10.2- Documentació Planimètrica

Foto 1: Inici obertura Rasa 100 c/ de la Cendra 2-8b.

Foto 2: Sortida tubulars finca C7 Cendra 8b on es porta la nova línia elèctrica

Foto 3: Tram rasa 100 C/ Cendra resseguint on s'observen altres línies elèctriques en funcionament.

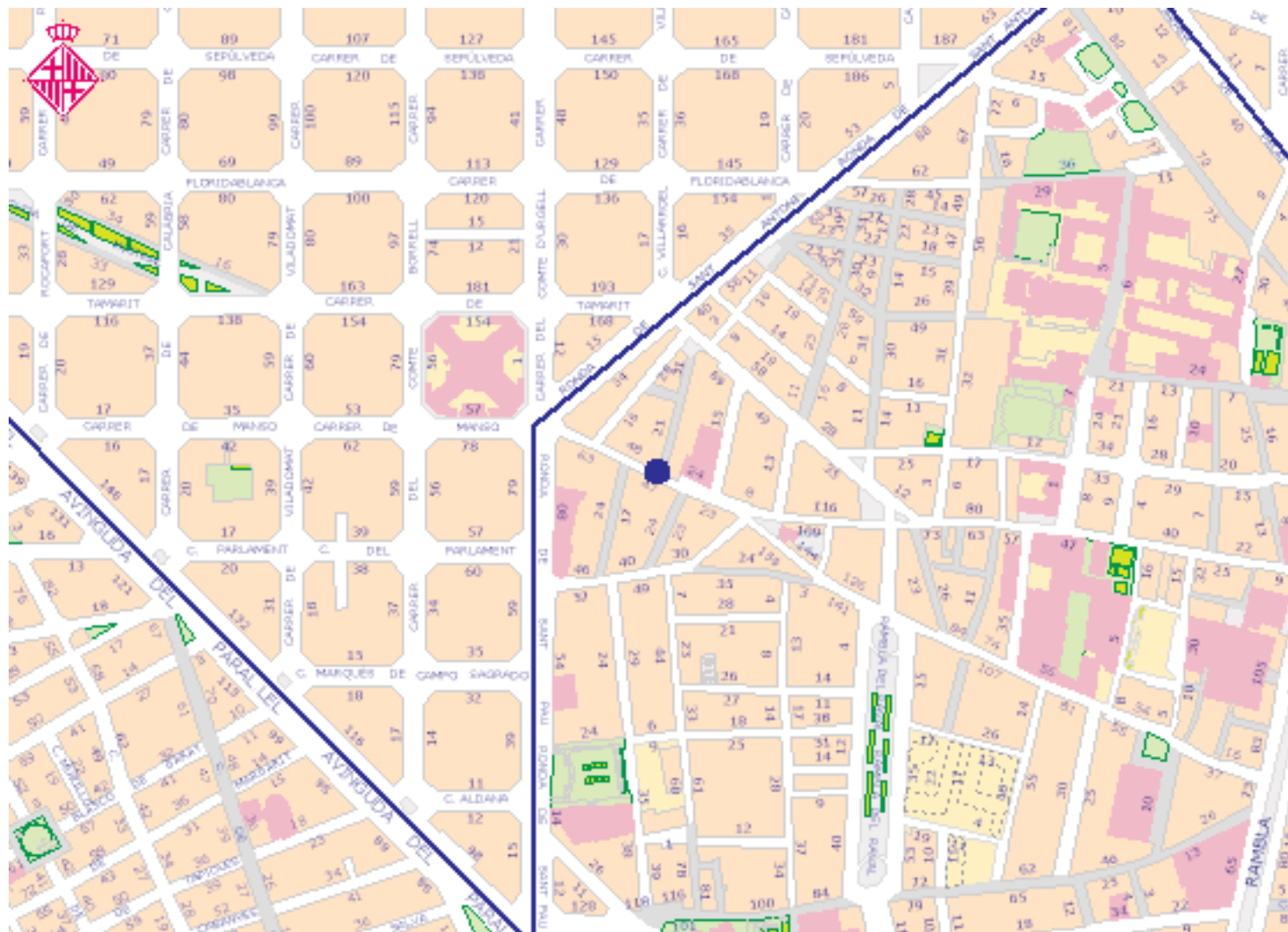
Foto 4: Creuament C/ de la Cendra

Foto 5: Col·locació tubulars rasa 100 tram St. Antoni Abat

Foto 6: Foto de detall secció rasa 100 amb UE101, UE102 i UE103

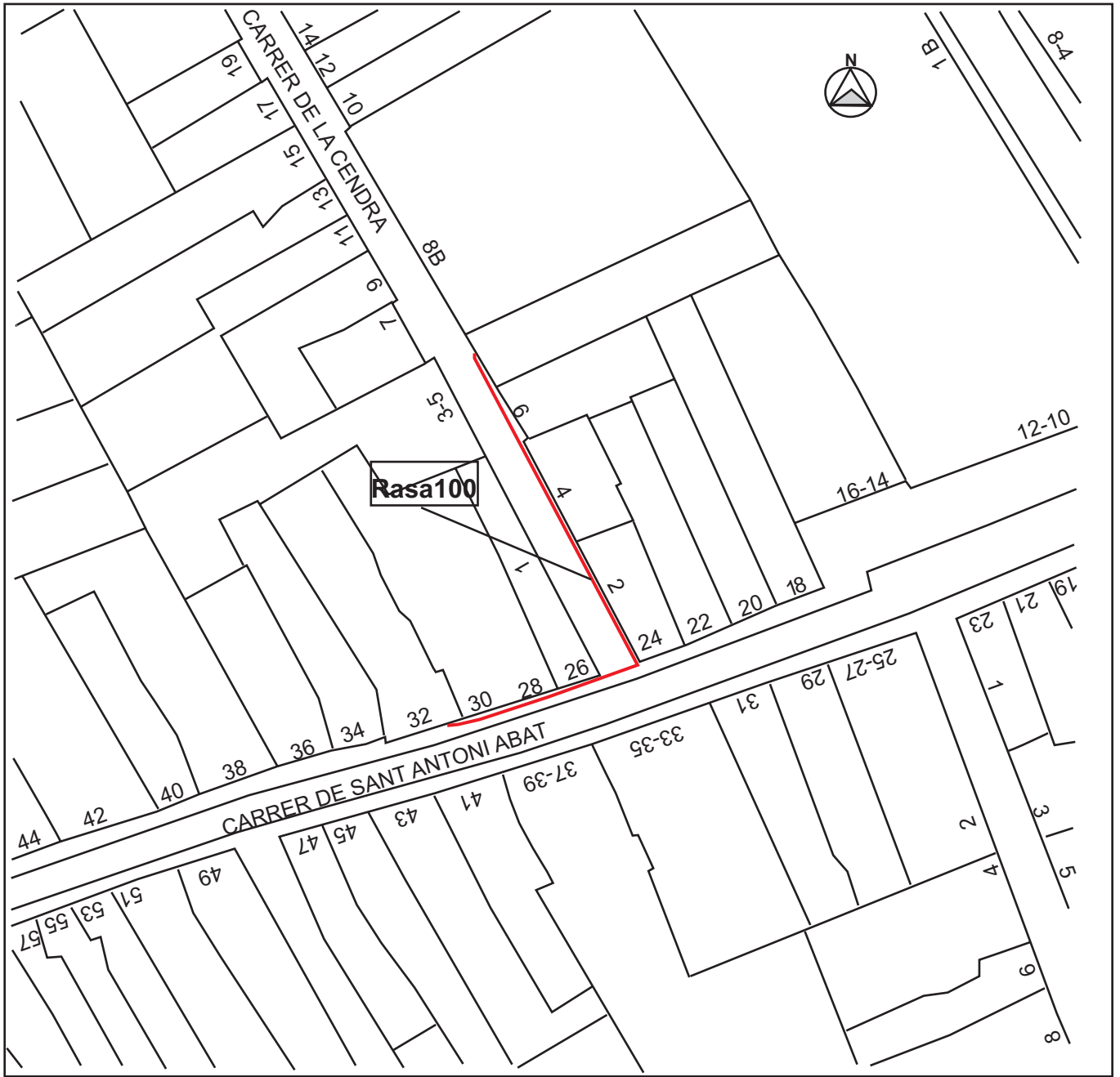
Intervenció arqueològica c/ de la Cendra 2-8b, St. Antoni Abat (Barcelona)

CODI:151/05

Vanesa Triay

Situació c/ de la cendra i St. Antoni Abat al barri del Raval (Ciutat Vella)

Plànol:
1

VanesaTriay

Intervenció arqueològica c/ de la Cendra 2-8b, St. Antoni Abat 26-32 (Barcelona)

CODI: 151/05

Situació Rasa 100

Escala Gràfica:

10 m

Plànol:

2